SORTLAND KOMMUNE

Arkivsaknr.: 24/635
Dok.nr: 24/3455
Arkiv: FA-K42
Saksbehandler: Jon Ødegård
Dato: 29.02.2024

Drøftingssak - Elg og samfunn

Utvalgssaksnr.	Utvalg	Møtedato
D - 003/24	Formannskapet	21.03.2024
D -	Formannskapet	

KOMMUNEDIREKTØRENS INNSTILLING

Saken legges fram for drøfting.

Formannskapet behandling - 21.03.2024 - D-003/24

BEHANDLING I MØTE

Forslag fra politikere

Utsettelsesforslag fra ordfører, foreslått av Grete Ellingsen, Høyre

Saken utsettes til neste møte.

Habilitet:

Rune Stigen Kvannli har før møtet bedt om å få sin habilitet vurdert og fratrådte under behandling av habilitetsspørsmålet.
VEDTAK
Med hjemmel i forvaltningsloven § 6 annet ledd, jf. § 8 og kommuneloven § 11-10, vedtar Formannskapet enstemmig Rune Stigen Kvannli som inhabil i D-sak 003/24.

Repr. Kristian Barstad Ellingsen (H) tiltrådte for Rune Stigen Kvannli.
Det er 9 repr. tilstede under behandling av saken.

Votering:

Utsettelsesforslag enstemmig vedtatt.

Formannskapet D - 003/24 VEDTAK:
Saken utsettes til neste møte.

KORT BESKRIVELSE AV SAKEN
Kommunestyret hadde den 09.11.23 en interpellasjon om nærgående elg til behandling; herunder fem konkrete forslag. I interpellasjonen beskrives elgbestanden som stor, og at elgen trekker nær folk grunnet næringssøk. Foreldre, barn og hundeeiere kjenner på daglig frykt. Det ønskes tiltak for å få tryggheten tilbake. Det etterspørres rutiner for avliving av nærgående elg i boligfelt og langs skolevei. Det er mange viltpåkjørsler i Sortland. Det ønskes også tiltak for å få ned antallet viltpåkjørsler.

Forslagene i interpellasjonen:

1. Kommunestyret ber om at det utarbeides klare rutiner for når kommunen skal avlive nærgående elg i boligfelt og langs skoleveiene.

2. Kommunestyret ber om en politisk sak som drøfter konkrete tiltak for å få ned antall viltulykker og konflikt med beitende elg i Sortland.

3. Det bes spesielt vurdere om regelmessig felling av "beitetrær" på strekningen Strand-Kjerringnesdalen kan være et aktuelt tiltak.

4. Kommunestyret ber kommunedirektøren opprette dialog med forsikringsselskap for eventuelt samarbeid om finansiering av konkrete tiltak.

5. Eventuell felling av beitetrær må snarest avklares med aktuelle grunneiere dersom det er et aktuelt tiltak.

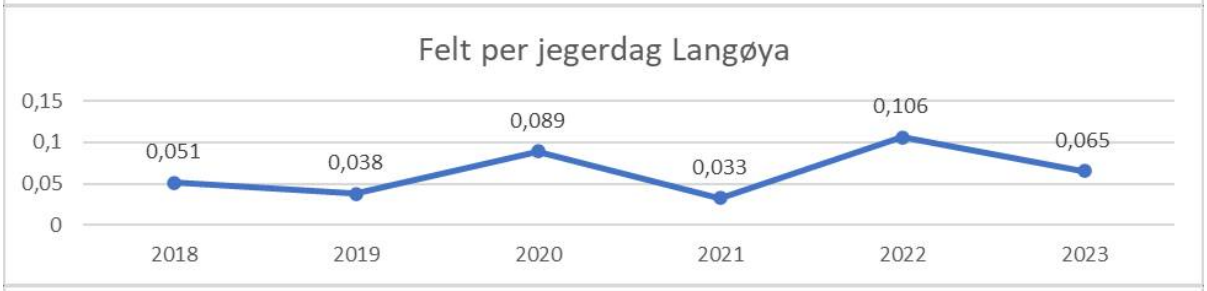
I denne saken svares det på interpellasjonen ved at det orienteres om dagens praksis for forvaltning av elg, og om handlingsrommet som er forankret i loven. Interpellasjonen er vedlagt saken.

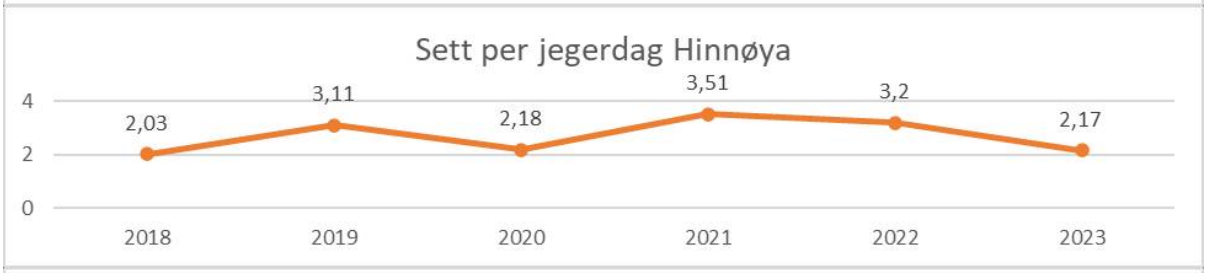
FAKTA I SAKEN

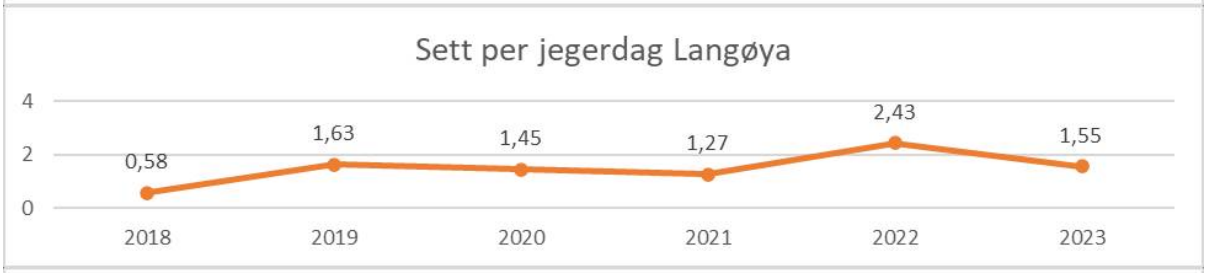
Bestandsutvikling fra hjorteviltportalen for Sortland:

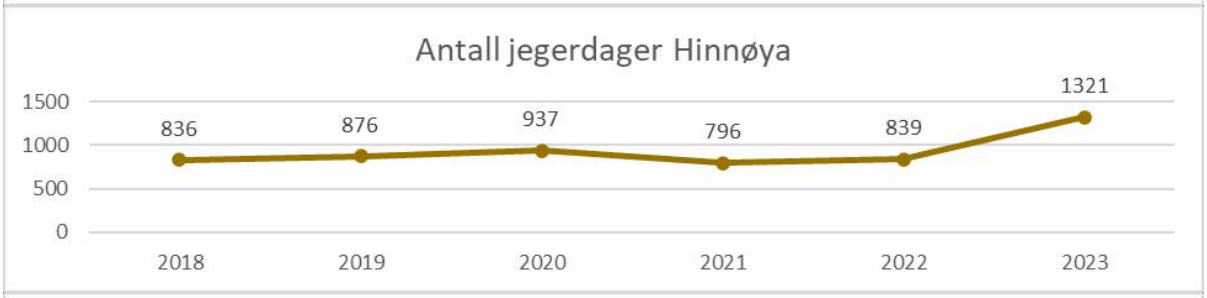
- Hinnøya. Dagens minsteareal 4000 daa
- Langøya. Dagens minsteareal 5000 daa

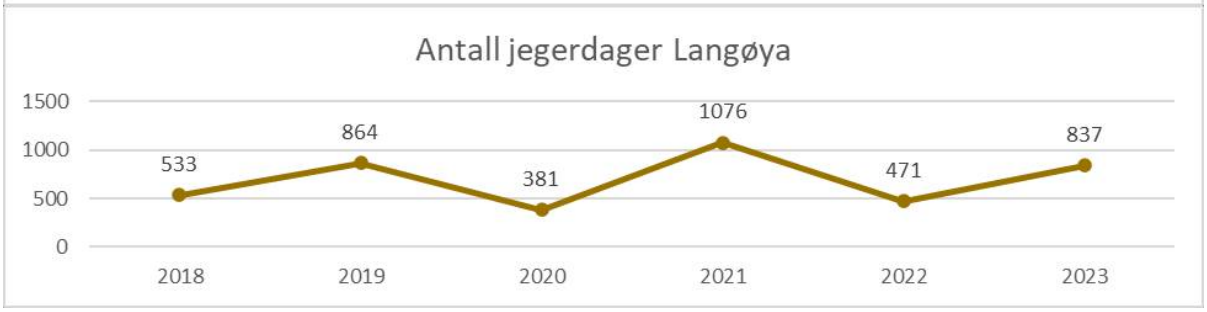

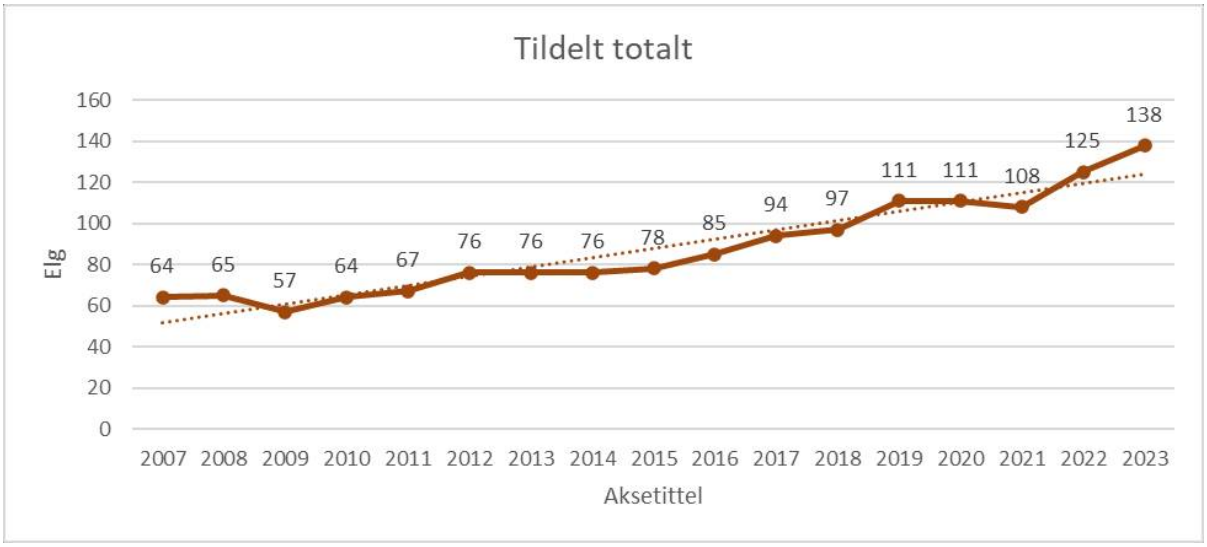

Statistikken viser tegn til stagnasjon i elgbestanden for Sortland, mest tydelig på Hinnøya

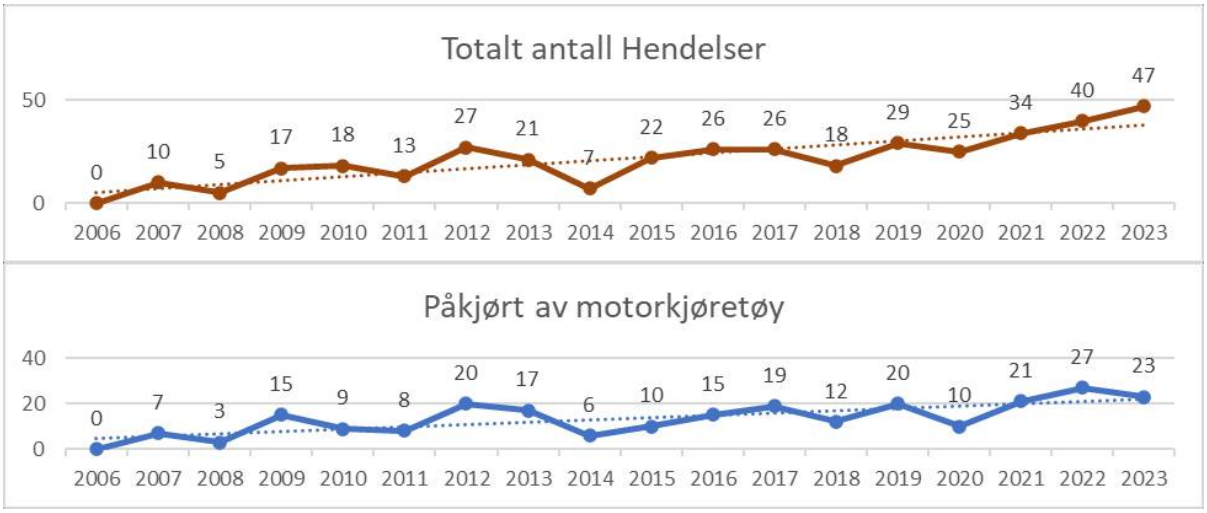
- Synkende felt pr jegerdag
- Synkende Sett per jegerdag
- Økende Antall jegerdager

Historisk utvikling i tildeling av elg i Sortland

Tildelingen er økt ca. 28 % de 2 siste årene.

Historisk utvikling fallvilt i Sortland

Økende antall hendelser skyldes mest felling av sikkerhets hensyn.

- Totale hendelser økende
- Påkjørt av motorkjøretøy minkende
- Sykdom og skade (Naturlige årsaker) økende
- Felt av sikkerhetshensyn økende

Vilt påkjørsler og tidspunkt.

- 63% av påkjørsler har skjedd i desember, januar, februar og mars
- 53% av påkjørsler har skjedd fra kl.15 til kl.24

Påkjørsler - geografisk beliggenhet og alvorlighet 2023

Område	Antatt uskadd/levende	Død
Roksøy	2	
Holmen		1
Osvolldalen	1	
Strand/Åsnes	1	4
Kjerringnesdalen	1	3
Fiskefjorden	1	
Sum Hinnøya	**6**	**8**
Vikeidet/Frøskeland	5	
Holmstaddalen	1	1
Pollbukta		1
Holand		1
Sum Langøya	**6**	**3**

Felt av sikkerhetshensyn 2023

Område	Antall
Hognfjorden	2
Strand	1
Sigerfjorden	3
Sum Hinnøya	**6**

VURDERING

Fallvilt

Fallvilt registreres i hjorteviltregisteret med tidspunkt, art, årsak og beliggenhet. Det er reduksjon i påkjørsler, men øking i skader/sykdom og felt elg av sikkerhetsmessig hensyn. Dyr i dårlig kondisjon fører naturligvis til mer skader og sykdom. Kondisjon påvirker også elgens vilje til å trekke nær tettbebygde strøk for god næringstilgang.

Det er markant økning i skadefelling av sikkerhetshensyn i 2023. Elgen har økonomisk verdi og egenverdi som skal ivaretas. Det er tydelig behov for forebyggende tiltak. Skadefellinger sammen med antallet påkjørt av motorkjøretøy er overrepresentert på strekningen Sigerfjordtunnelen til Sortlandsbrua. Generelt er hendelsene samlet i en begrenset tidsperiode på året og på døgnet. Området rundt Strand og i Sigerfjord har store mengder vinterbeite som sammen med naturlige trekkruter, sørover og vestover, krever godt planlagte tiltak.

Se forebyggende tiltak:

1.Næring og beite

3.Infrastruktur

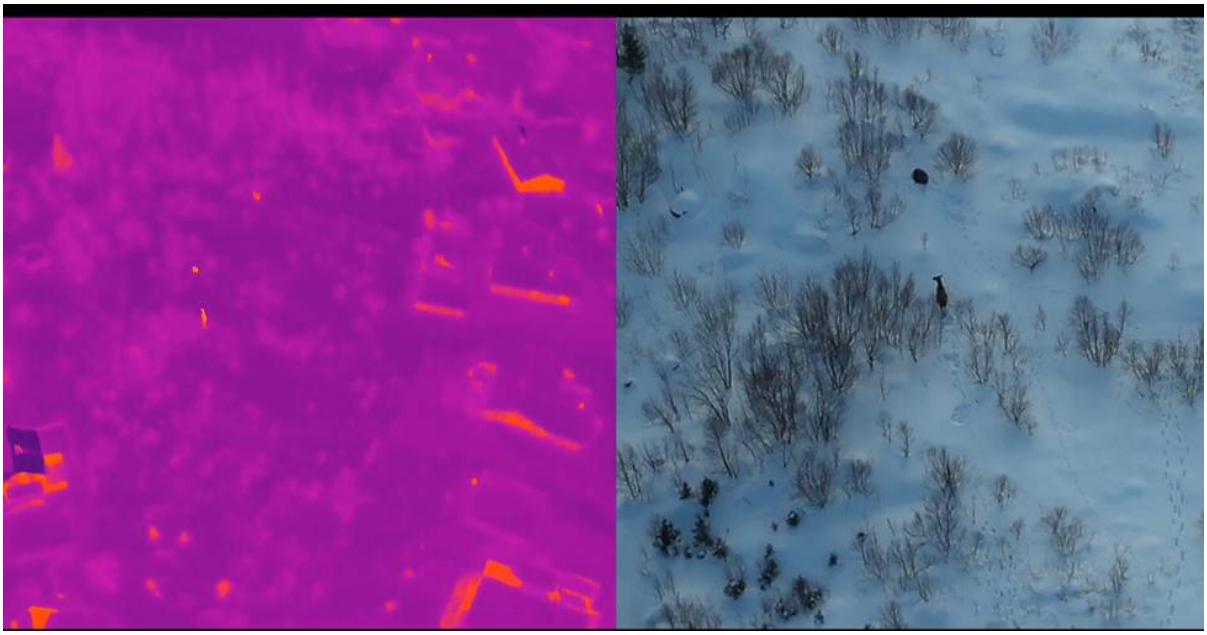
Utbredelse

Elgbestandens størrelse og utvikling i Sortland kommune er forskjellig for ulike områder. Hinnøyas geografiske beliggenhet medførte at elgen først immigrerte her, og det er fortsatt immigrasjon fra fastlandet til Hinnøya. Elgen emigrerer videre til Langøya samt resten av Vesterålen, noe som gjør Hinnøya mer utsatt for variasjon i elgtettheten gjennom året. Bevegelsen i elgstammen gjør det utfordrende å ha kontroll på elgbestandens tetthet i bestemte områder ved de forskjellige årstidene. Elgens søk etter næring gjør at den trekker fra områder med dyp snø og lite vinterbeite, til området mellom fjellfoten og fjæra. Når elgen finner områder med god næringstilgang og lite snø trosser de frykten for mennesket og blir værende selv i tettbygde strøk. Brøytede veier og preparerte skiløyper er energisparende for elgen å bevege seg på, og i umiddelbar nærhet er det hager, grenseområder og ryddede tomter med elgbeite av høy kvalitet. Områder med gode vinterbeiter vil trekke til seg elg uavhengig bestandens størrelse. Elgen vil ikke oppholde seg der det ikke finnes mat. Vegetasjonen kan vi holde kontroll på, selv om det er ressurskrevende, mens elgens frie bevegelse er noe vi ikke kan kontrollere.

Elgbestandens størrelse og bærekraft

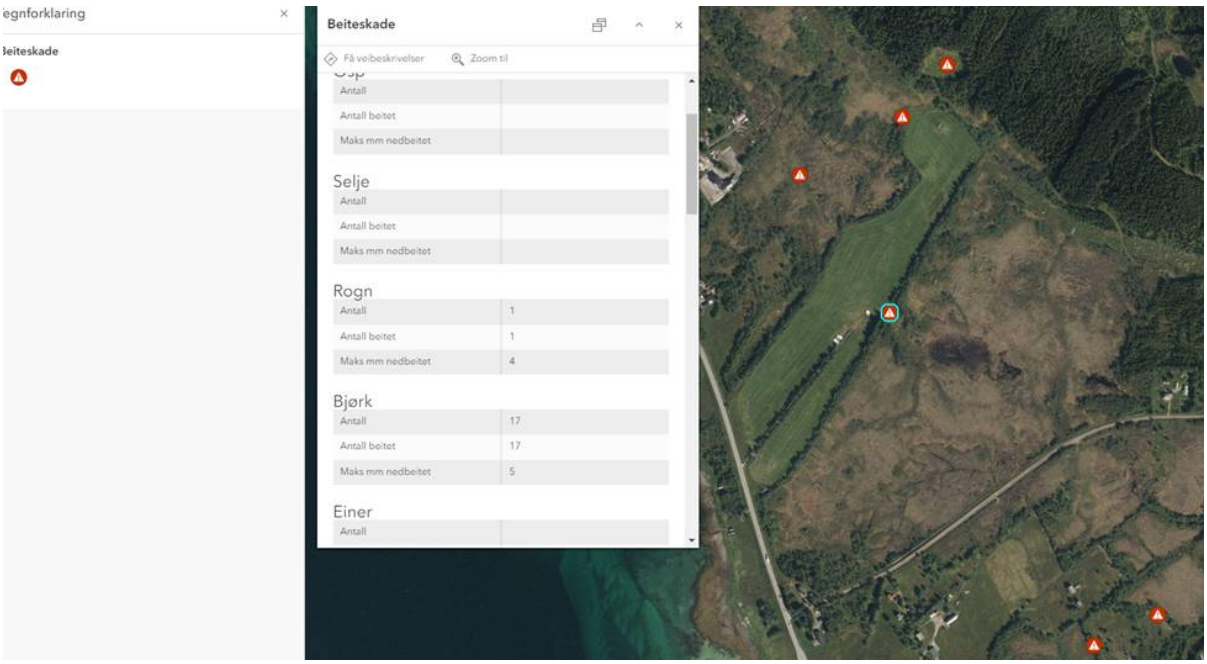
Telling:

Den siste helikoptertellinga av elg ble utført i 2019 og er utdatert. Fylkeskommunen i Nordland gir ikke tilskudd til slike tellinger lengre og vi prøver ut dronetelling for definering av vinterbestanden. Det blir utført telling i løpet av vinteren.

Beitetaksering:

Næringstilgangen setter premissene for elgbestandens bærekraft og trenger overvåking. Beitetaksering er ressurskrevende, men den beste måten å overvåke om antallet elg er tilpasset næringstilgangen. Beitetaksering definerer også om elgbestanden er økende eller minkende da vi kan registrere variasjon i beitetrykket fra periode til periode. Det er etablert beitetakserings app og rutiner for oversikt på beiteutviklingen. Dette er ett arbeid som vil gi bedre beslutningsgrunnlag for riktig uttak.

Forvaltning

Hjorteviltregisterets statistikkbank er et viktig verktøy for overvåking av elgbestanden. Jegerstanden bidrar til datainnsamling til hjorteviltregisteret i sett og skutt appen. Vekter på felte dyr og dyrekategorier sett under jakta rapporteres. Tildelingen er økt 28% siden 2021, og har tilsynelatende påvirket bestanden. Statistikken viser at vi desimerer bestanden. Vi tar nå en større del av den produserende elgbestanden. Det høye uttaket gir økende alder på uttaket av voksne dyr. Dette ser vi gjennom økte vekter på uttaket av voksne kuer, selv om kalver og ungdyr har en svak vekt reduksjon.

Tiltak for å påvirke elgbestandens utvikling er godt gjennomprøvd i Sør-Norge over mange generasjoner, og retta avskyting ga fort resultater i elgbestandens produktivitet, først positivt men senere negativt. Med kollapsen i Sør-Norges elgbestand på 2000-tallet lærte vi mye om hvordan å ikke drive

elgforvaltning. Man har erfart at uttaket av store produksjonsdyr, sammen med overbeiting, påvirker elgbestandens kondisjon, produksjonsevne og leveområde negativt.

Bestandssammensetningen styres av tildelingen. Det er i dag lagt opp til en samfunnsorientert forvaltningsstrategi med sikte på høyt uttak av dyr og en lav vinterbestand. Dette forutsetter hunndyrdominert bestand med høyt uttak av kalv og ungdyr.

Handlingsrommet for tildeling settes gjennom forskrift for minsteareal. Det er tillat med inntil 50% avvik fra minstearealet iht. § 7 i forskrift om forvaltning av hjortevilt, men kun for et begrenset tidsrom. Minstearealet bør gjenspeile reell tildeling for nødvendig handlingsrom.

Elgbestanden er en viktig ressurs for rettighetshaverne. Bestandsplaner gir økt handlingsrom for rettighetshavere og jegere. Etablering av bestandsplanområder fører til økt kompetanse hos rettighetshavere. Organisering og felles forståelse er veien til en bærekraftig forvaltning med elgbestand i god kondisjon, best mulig rustet for vinterens utfordringer. Tilrettelegging for etablering av bestandsplanområder vil derfor være viktig.

Forvaltningsmessig definerer lover og forskrifter handlingsrommet vi har for tiltak.

- Naturmangfoldloven
- Viltloven
- Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst
- Viltforskriften
- Forskrift om jakt- og fangsttider

Formålene omhandler i grove trekk ivaretagelse av viltet, biologisk og økonomisk.

Farepotensial nærgående elg

FHI fører statistikk over skader, og skader påført mennesker av elg er statistisk uinteressant. Antallet er veldig lavt. Det finnes ikke registeringer eller artikler om skade på barn, påført av elg. Farepotensialet vurderes som meget lavt. Det er skremmende med truende elg, men sjelden farlig. Det er i sammenheng med hund, og spesielt hund og jakt, at farepotensialet er nevneverdig.

Utilsiktede følger av frykt for elg

Frykt for elg fører til at barn kjøres med bil. Bilkjøringen øker farepotesialet rundt skoleveiene. Trygg Trafikk har etablert prosjektet hjertesone rundt skolen hvor det skal være minst mulig trafikk. Ulykker med barn involvert er gått ned ca. 20 ganger som følge av trafikksikkerhetstiltak siden 70 tallet.

TILTAK

Skadefelling:

Det understrekes at frykt ikke gir hjemmel for skadefelling, og at objektiv vurdering av farepotensialet skal utføres av forvaltningen.

Miljødirektoratets veileder for skadefelling.

1. Vurdere om dyret utgjør fare for sikkerhet og ferdsel

Utgjør dyret fare for sikkerhet og ferdsel?

Kommunen kan felle vilt av hensyn til allmenn sikkerhet og ferdsel:

Når individer av hjortevilt og villsvin oppholder seg på trafikkerte eller tettbygde områder, og utgjør en fare for skade på person eller skaper trafikkfarlige situasjoner

2. Avbøtende tiltak før felling

Disse tiltakene kan gjennomføres:

Kommunens ansvar

Kommunen skal gjennomføre rimelige og relevante avbøtende tiltak før dyret eventuelt felles. For eksempel:

- *jage kanadagjess fra områder hvor de hindrer ferdsel*
- *jage elgen eller hjorten fra tettbygde områder*

3. Beslutte om dyret skal felles

- Beslutningen bør delegeres

Kommunestyret bør delegere beslutningsmyndigheten videre til viltnemd eller kommunal viltforvalter for å sikre en effektiv håndtering av slike situasjoner.

- Varsle politi og grunneier

Kommunen varsler politiet og feller dyret i samarbeid med dem. Politiet kan omdirigere trafikk og tilskuere ved behov. Kommunen varsler grunneier hvis fellingen skjer på privat eiendom.

- Etter at beslutningen om å felle dyret er tatt:

Regler om våpen og ammunisjon skal følges også ved felling av vilt utenom jakttid. Reglene kan fravikes hvis dette er strengt nødvendig for å ivareta en rask og effektiv felling i vanskelige situasjoner.

Den som gjennomfører fellingen, skal være registrert i jegerregisteret og ha betalt jegeravgift. Skyteprøve skal være avlagt for siste jaktår hvis uttaket gjelder storvilt.

Utenfor jakttid skal dyret alltid tilfalle kommunen, og kan ikke overlates til den jaktberettigede.

Viltloven § 48 https://lovdata.no/lov/1981-05-29-38/%C2%A748

- Ingen klagemulighet

Beslutningen regnes ikke som enkeltvedtak, og kan derfor ikke påklages.

Forebyggende tiltak:

1. **Næring og beite**
    a. Fjerning av elgbeite (Push - få vekk elgen fra bygninger og vei)
        i. Ingen mat, ingen elg.
    b. Foringstiltak (Pull - få elgen til andre områder)
        i. Tiltenkt å påvirke hvor elgen oppholder seg vinterstid.
        ii. Må ha rett beliggenhet, bedre kvalitet og volum en beitetilgang i tettbebygde strøk. (Rundballer)
        iii. Kommunale eiendommer i Osvolldalen og Sørfjorden anbefales som foringsområder.
        iv. Søknad om foring til Mattilsynet er utarbeidet
        v. Etablere dialog med forsikringsselskap og vegvesen for finansiering
        vi. Mål om 50% færre viltpåkjørsler
    c. Felling av Beitetrær og samling av hogstavfall
        i. Krever store volumer for å gi god effekt
        ii. Felling gir best kost/nytte
            1. Virket kan brukes til ved etter beiting
            2. Krever grunneiertillatelse
    d. Beitetaksering
        i. Definerer bærekraft på beiter og elgbestand

2. **Bestand**
    a. Elgtelling med drone gir bedre data på antall og type vinter elg i bestanden.

i. Definerer vinterbestand og rett utakt sammen med beitetaksering og statistikk.

b. Bestandstettheten
   i. Påvirker intervallet for påkjørsler og nærgående elg
   ii. Desimering av bestanden fjerner ikke problemet
   iii. Bestandstetthet i forhold til beitenes bærekraft
c. Rett avskyting
   i. Optimal demografi og kjønnssammensetning
   ii. Kan redusere vinterbestand og opprettholde produksjon
d. Bestandsplanområder
   i. Øker handlingsrom i uttaket
   ii. Øker kunnskap hos rettighetshaver
   iii. Styrker samhandling og bedrer rett avskyting
e. Minsteareal
   i. Dagens minsteareal bør senkes
      1. Gir økt handlingsrom i tildeling
      2. Legger til rette for etablering av bestandsplanområder
f. Kommunale mål
   i. Setter premisser for tildeling av elg og utvikling i bestanden
      1. Mål om lav vinterbestand begrenser frekvensen av hendelser

3. **Infrastruktur**
   a. Viltgjære
      i. Eneste tiltak som gir god trafikksikkerhet
   b. Viltunderganger eller overganger
      i. Skal sikre naturlige trekkruter i sammenheng med viltgjerde
   c. Hastighet (Stor overvekt på dødelig utgang i 80 sone vs. 60 sone)
      i. Tidvis nedsatt fartsgrense
         1. Tid på døgnet
         2. Perioder i året
         3. Gitt snødybde
      ii. Permanent nedsatt fartsgrense
   d. Kantslått
      i. Rett bredde?
      ii. Kan bidra til økt beiting i veikant ved ettervekst og etterlatt hogstavfall!
         1. Rutiner for fjerning av avfall etter kantslått
         2. Rutiner for å begrense etterveksten
   e. Gatelys
      i. Generelt gir lys lavere skadefrekvens
   f. Skilting
      i. Digitale skilt som endres i takt med farepotensialet (Kanskje også fartsgrense?)
         1. Tid på døgnet
         2. Perioder i året
         3. Gitt snødybde
      ii. Subsidiært lys varsling for fareskilt
         1. Tid på døgnet
         2. Perioder i året
         3. Gitt snødybde
   g. Kunstig elgtråkk og brøytede traktorveier
      i. Lede elg vekk
      ii. Øke effekt av foringstiltak
   h. Digital varsling
      i. Elgfare varsling over google maps og andre navigasjonssystemer

1. Det varsles i dag om elgfare nær Evenes over enkelte navigasjonssystem

4. **Kunnskap, trygghet og kontroll. (Rasjonalisering)**
    a. Lær elgens kroppsspråk
        i. Vurdere om elg er uforstyrret, oppmerksom, stressa eller aggressiv
    b. Lær anbefalt adferd
        i. Lære handlingsmønster for overnevnte situasjoner
        ii. Vurder når og hvem som skal lufte hunden
    c. Lær matfatet til elgen
        i. Fjerne rett type vegetasjon
    d. Elg time på barneskolene
        i. Gjør barna skikket til møte med nærgående elg

Rutiner og forespurte tiltak

Kommunens rutiner for nærgående elg:

Dagens rutiner:

- Elg som er nærgående i tettbebygd strøk/skolevei jages på forespørsel.
- Elg som oppfattes truende vurderes av offentlig ettersøkspersonell, jages hvis normal oppførsel, skadefelles hvis truende eller aggressiv adferd.
- Elg som angriper avlives omgående da eneste skadeforebyggende tiltak er skadefelling

Det er vanskelig å gi økt handlingsrom i endrede rutiner da dagens rutiner er utarbeidet iht. viltforskriften og retningslinjer fra miljødirektoratet.

Drøfting av konkrete trafikksikkerhets tiltak

- Trafikksikkerhetsplan for Sortland kommune beskriver følgende tiltak:
    - Viltgjerde er effektivt, men kostnaden kan være høyere enn nytten.
    - Skilting er billig men lite virksomt.
    - Rydding langs veg og vegskulder, kan være effektivt hvis det blir fulgt opp.
    - Gatelys virker ganske effektivt.
    - Redusere fart er effektivt.
    - Andre tiltak som reflekser langs veg fungerer ikke.

Planen omhandler kommunalt ansvarsområde opp mot trafikksikkerhet.

Rv85, strekning Sigerfjordtunellen og Sortlandsbrua har den høyeste frekvensen hendelser med tanke på både trafikksikkerhet og nærgående elg. Forvaltningen er i dialog med Statens vegvesen om konkrete tiltak.

Følgende tiltak skal iverksettes av Statens Vegvesen:

- Repeterende elgfareskilting
- 4 x bevegelige elgfareskilt laget og sendes til Viltforvaltningen
- Oppdatering av rutiner for kantslått og fjerning av avfall etter denne

Se og forebyggende tiltak:

1.Næring og beite

3.Infrastruktur

Regelmessig felling av beitetrær

- Ansvarsfordeling for tiltaket må konkretiseres
    - Registrere egnede områder

        - Rett avstand til infrastruktur og hus
        - Rett type trær og mengde
- Hvor skal Se Punkt 5 under

Dialog med forsikringsselskap

- Anbefales å koble opp mot foringstiltak

Avklaring med grunneiere

- Ansvarsfordeling for tiltaket må konkretiseres
    - Fortrinnsvis på kommunal grunn
    - Registrering av aktuelle områder for felling av beittrær
- Se mer på punkt 3 over

Personalmessige forhold
Ikke relevant i denne drøftingssaken

Økonomiske forhold
Ikke relevant i denne drøftingssaken

Folkehelse
Økt kunnskap og trygghet vi bedre folkehelsen

Klima-, miljø- og naturforhold
Ikke relevant i denne drøftingssaken

KONKLUSJON

Kommunedirektøren oppsummerer her *med kursiv* status/kommentarer til de ulike punktene i interpellasjonen.

1. Kommunestyret ber om at det utarbeides klare rutiner for når kommunen skal avlive nærgående elg i boligfelt og langs skoleveiene.
Dagens rutiner for nærgående elg er utarbeidet iht. viltforskriften og retningslinjer fra miljødirektoratet. Viltforvaltningen har handlingsrom for uttak ved reell fare.

- *Frykt gir ikke hjemmel for skadefelling*
- *Avbøtendetiltak skal utføres før skadefelling*
- *Vurdering om skadefelling skal utføres av kompetent personell fra forvaltningen*

Rutiner kan ikke avløse vurderingen som kreves ved avgjørelse om skadefelling.

2. Kommunestyret ber om en politisk sak som drøfter konkrete tiltak for å få ned antall viltulykker og konflikt med beitende elg i Sortland.
Foringstiltak med siloballer har større effekt en felling av beitetrær. Elgen oppholder seg der det er mat og enkelt å ferdes.

3. Det bes spesielt vurdere om regelmessig felling av "beitetrær" på strekningen Strand-Kjerringnesdalen kan være et aktuelt tiltak.
Felling av beitetrær har virkning, men må ha kvalitet og volum som overgår området man ønsker å lede elgen vekk fra.

4. Kommunestyret ber kommunedirektøren opprette dialog med forsikringsselskap for eventuelt samarbeid om finansiering av konkrete tiltak.
Statens Vegvesen er ansvarlig for trafikksikkerhet på Rv85. Viltforvaltningen har etablert dialog om nødvendige tiltak.

5. Eventuell felling av beitetrær må snarest avklares med aktuelle grunneiere dersom det er et aktuelt tiltak.
Se pkt 3. Veieier (stat/fylke/kommune) må ha dialog med grunneier når det er snakk om omfattende rydding av skog på annen manns grunn.

Generelt: *Kunnskap om elgens adferd kan bidra til økt trygghet. Elgtettheten på Hinnøya er nedadgående.*

Etter dette er det kommunedirektørens oppfatning at viltforvaltningen drives på en forsvarlig måte uten ytterligere regulering. Det er dog pekt på at foringstiltak har effekt.

Vedlegg:
Interpellasjon elg (L)(123744)